

ישיבת הכתל - ירושלים

שיחת הגאון הרב אביגדר הלוי נבנצל שליט"א

לפרשת קרח תשס"ו

להתחזק באמת ובחסד

זאת. הם לא יכולים א"כ לכפור במה שראו כמו עיניהם. חוץ מזה, הרי גם הם נכחו במתן תורה, ושמעו את ה' מדבר אל משה ואומר לו: "לֵךְ אֲמֹר לְהֵם כִּךְ וְכִךְ!" - שזוהי ההוכחה המוחלטת לאמיתות נבואתו של משה, כפי שכותב הרמב"ם. יותר מכך: אפילו בשעה שקרח כבר נחלק על משה, ומשה מציע להם לברר את ענינם ע"י הקטרת קטורת, ומזהיר אותם: "מי שיִּפְחֵר יֵצֵא חַי, וְכֹלְכֶם אוֹבְדִים" (עי' רש"י במדבר טז, ו) - מאמין קרח לדבריו של משה. מניין? שהרי שאלו חז"ל: "קרח שפיקח היה, מה ראה לשטות זו (להכנס לסיכון כזה)? - כָּאֵה (ברוח הקדש) שלשלת גדולה עומדת ממנו" - שמואל הנביא וכ"ד משמרות לויים (ולא טעה בזה! אלא שאבד, ויצאו כל אלו מבניו שחזרו בתשובה ולא אבדו), ועל כן היה בטוח שהוא האיש שימלט (עי' רש"י שם בפס"ו). הרי שהאמין לדברי משה שכל מקטירי הקטרת ישרפו פרט לאחד, אחרת אין טעם לכל הקושיה והתרוץ של חז"ל.

אגב, יש להעיר מזה, כמה רשעות ואכזריות היו בהתנהגותו של קרח. הרי אם האמין לדברי משה בענין הסכנה שבקטרת, ודימה שראה ברוח הקדש שהוא זה שימלט וכולם ישרפו, היה צריך לגלות את הדבר לבני עדתו, ולהצילם ממות בטוח! במקום זה, מה הוא עושה? - "וַיִּקְהֵל... קרח את כל העדה אל פתח אהל מועד" (שם, יט) - להובילם לשרפה ואבדון בזה ובבא. להסית מאתיים וחמישים איש לבוא ולהתקוטט למענך עם משה רבנו, תוך ידיעה ודאית שסופם לאבדון - הרי זו רשעות מיוחדת במינה.

זוהי כנראה התוצאה הנוראה מן המחלוקת שהיתה לא רק בין קרח ועדתו למשה רבינו, אלא גם בתוך עדת קרח עצמה. המשנה הרי אומרת: "איזו היא מחלוקת שהיא לשם שמים? - זו מחלוקת הלל ושמאי. ושאינה לשם שמים? - זו מחלוקת קרח וכל עדתו" (אבות פ"ה מ"ז). וכבר העירו על כך, שפדוגמא שמביאה המשנה למחלוקת שהיא לשם שמים, הוזכרו שני הצדדים החולקים (הלל ושמאי), ואילו פדוגמא שמביאה המשנה למחלוקת שאינה לשם שמים הוזכר רק צד אחד (קרח) ללא הצד השני (משה). יש שהסבירו שמשנה לא נזכר כאן, מפני שרק קרח הוא זה שנחלק שלא לשם שמים, בעוד שמשנה, הצד השני במחלוקת, כן חלק לשם שמים, ולכן לא הזכירה אותו המשנה, כי הוא אינו חלק מן הדוגמא שרצתה המשנה להביא למחלוקת שאינה לשם שמים. ואולם יש שהסבירו באופן אחר: לדעתם, גם בדוגמא של מחלוקת שאינה

קרח ועדתו - מאמינים בנבואת משה

כתב הרמב"ם: "משה רבינו, לא האמינו בו ישראל מפני האותות שעשה... אלא כל האותות שעשה משה במדבר* - לפי הצורך עשאו, לא להביא ראיה על הנבואה; היה צריך להשקיע את המצריים - קרע את הים והצליח בתוכו. צָרְכֵנו למזון - הוריד לנו את המן. צָמֵאו - בקע להם את האבן. כפרו בו עדת קרח - בלעה אותן הארץ. וכן שאר כל האותות. ובמה האמינו בו? - במעמד הר סיני; שעיינו ראו ולא זר, ואזנינו שמעו ולא אָחַר, האש והקולות והלפידים... והקול מדבר אליו ואנו שומעים: משה! לֵךְ אֲמֹר לְהֵם כִּךְ וְכִךְ!" (הלכו יסודי התורה פ"ח ה"א). מעמד הר סיני - הוא ההוכחה המוחלטת על אמיתת נבואתו של משה רבינו, וכל הניסים שעשה משה במדבר - "לפי הצורך עשאו, לא להביא ראיה על הנבואה".

והנה, בין הניסים שמגדיר אותם הרמב"ם כניסים שנעשו לצורך, "לא להביא ראיה על הנבואה", מונה הרמב"ם גם את הנס שמופיע בפרשתנו: "כפרו בו עדת קרח - בלעה אותן הארץ". וקשה: הרי מפורש בכתוב, שהדרך הניסית בה מתו קרח ועדתו - להוכיח אמיתת נבואתו של משה הוא בא! הלא כך אמר משה: "בזאת תדעון, כי ה' שלחני לעשות את כל המעשים האלה, כי לא מִלְפִי: אם ממות כל האדם יִמְתֹּן אלה... לא ה' שלחני. ואם בריאה יברא ה', ופצתה האדמה את פיה... וידעתם כי נִאֲצוּ האנשים האלה את ה'" (במדבר טז, כח-ל). כיצד אפוא אומר הרמב"ם, שבליעת קרח ועדתו באדמה היתה "לצורך", ולא כדי להוכיח אמיתת נבואתו של משה? והרי מפורש בכתוב להפך!

לחומר הקושיא נראה לבאר, שכשהרמב"ם אומר "כפרו בו עדת קרח", אין הכונה שקרח ועדתו כפרו בנבואת משה לגמרי. [להלן נבאר במה כן כפרו]. אילו היו כופרים בנבואת משה לגמרי, למה חפצו בכהונה? הרי הכהונה ענינה עבודת המשכן, והמשכן הרי נבנה על פי הוראותיו של משה; ואם אין נבואתו אמת, מניין להם שזהו המקום שבו בחר ה' להשרות את שכניתו? בנוסף לכך, הרי ביום חנוכת המשכן, שנבנה ע"פ משה רבינו, יורדת אש מן השמים, "ותאכל על המזבח את העֶלֶה ואת החלבים, וַיִּכֶּא כָל הָעַם וַיִּרְצֹוּ, ויִּפְלוּ עַל פְּנֵיהֶם" (ויקרא ט, כד). וגם קרח ובני עדתו ראו

* להוציא אלה שנעשו במצרים, שחלקם נעשו באמת כדי להביא ראיה על שליחותו של משה ועל אמיתת נבואתו.

מדעתי החלטתי מי יהיה כהן גדול, אלא ה' הוא שאמר לי למנות את אהרן לכהן גדול (ע"י רש"י שם). התירוך לדברי הרמב"ם הוא אפוא: קרח ועדתו מאמינים באופן כללי בנבואת משה. רק בפרט מסוים הם כופרים. וכדי להוכיח את טענת משה בענין מסויים זה - בלעה אותם הארץ. זהו א"כ נס לצורך, "לא להביא ראיה על הנבואה", שבה ממילא האמינו קרח ועדתו.

שורש טענתו של קרח - נגיעה אישית

והנה, עדין יש לשאול: אם עד עכשיו משה תמיד צדק, בכל עשר המכות במצרים משה צדק, הוא קורע את הים, הוא מוריד מן, ידיו מנצחות את עמלק, הוא מוריד עשר דברות מן השמים - מדוע סבור קרח, שבענין הכהונה הגדולה טועה משה רבינו בהבנת רצון ה'? התשובה היא, כנראה, שקרח חושב שבמקרה זה משה משוחד, ח"ו. כל עוד מדובר בישועת ישראל ומתן תורה לישראל - הכל טוב ויפה. אבל כשהשאלה היא את מי למנות לכהן גדול, את אהרן אחיו או אדם אחר - כאן יש למשה רבינו "נגיעה", ואי אפשר לסמוך על השיפוט שלו ח"ו.

וקשה על קרח: הרי אותה טענה שאתה טוען על משה רבינו, ניתן לטעון גם עליך: למה עד היום כל מה שמשה אומר זה בסדר, ורק היום אתה מחליט שמשה נוגע בדבר? אולי מפני שאתה הוא זה שנוגע בדבר, כי חפץ אתה בכהונה הגדולה? מנין לך שהנגיעה היא אצל משה? אולי היא אצלך? התשובה היא - "כי השחד יעור פקחים" (שמות כג, ח). כשהוא נוגע בדבר, הוא איננו מרגיש את הקושיה הזאת. על משה הוא יכול להאמין שהנגיעה מטעה אותו ח"ו. אבל על עצמו, לחשוב שהנגיעה מטעה אותו - זה לא בא בחשבון. איך יתכן שצדיק ועניו כמוני יטעה? זה לא יכול להיות! א"כ על כרחך שאני הוא הצודק, ומשה הוא זה שטועה. זה כן יכול להיות!...

כאן המקום לציין, שאחרי הכל, צריך לדעת שאנו מדברים על אדם שהיה מגדולי עולם, שרואה דברים ברוח הקודש, כפי שהזכרנו, ושהאר"י הקדוש אמר עליו: "צדיק כתמר יפרח" (תהלים צב, ג) - סופי תיבות קרח. גם מן המשנה מוכח שקרח היה אדם גדול מאד. המשנה אומרת: "איזו היא מחלוקת שאינה לשם שמים? זו מחלוקת קרח וכל עדתו" (אבות פ"ה מ"ז). והנה, אם המשנה מחפשת דוגמא ל"מחלוקת שאינה לשם שמים", הרי ודאי שהמשנה לא תחפש דוגמא כזו, שבה ה"שלא לשם שמים" הוא ברור וניכר. מסתבר יותר שהמשנה תביא דוגמא כזו, שבה ה"שלא לשם שמים" הוא דק ביותר, כדי להשמיענו רבותא, שגם "שלא לשם שמים" כזה נחשב "שלא לשם שמים". ממילא, אם המשנה אומרת, שהדוגמא למחלוקת כזו היא "מחלוקת קרח וכל עדתו", הרי מוכח מזה שה"שלא לשם שמים" של קרח הוא דק מן הדק, הקרוב ביותר שיכול להיות למחלוקת שהיא כבר כן

לשם שמים הוזכרו שני הצדדים - "קרח, וכל עדתו"! שכן לא רק בין קרח למשה היתה מחלוקת, אלא גם בין קרח לבני עדתו. ולא רק בין קרח לבני עדתו, אלא כל מאתים וחמישים בני עדת קרח חלקו זה על זה, כפי שעולה מדקדוק לשון המשנה, שאמרה: "מחלוקת שאינה לשם שמים, זו מחלוקת קרח וכל עדתו" (ולא אמרה בקיצור: "זו מחלוקת קרח ועדתו"). מאתים וחמישים מחלוקות שלא לשם שמים היו כאן! כל אחד חושב שהוא העניו והצדיק מכולם. אולי גם אחרים צדיקים וענוים, אבל לא כמוהו. הוא עולה על כולם, וברור שהוא יהיה האיש שבו יבחר ה'. כשכך נראית התמונה בתוך עדת קרח עצמה - אולי כבר אין זה פלא גדול כל כך, שקרח לא מספר לבני עדתו מה שנגלה לו ברוח הקדש. שהרי מאתים וחמישים האיש מקריבי הקטורת, היו לא רק שותפים לדרך, אלא גם מתחרים...

מה היתה טענתו של קרח ועדתו כלפי

משה?

על כל פנים, אם האמינו קרח ועדתו בנבואתו של משה, מהי אפוא כוונת הרמב"ם, שעדת קרח כפרו במשה? במה כפרו בו? התשובה היא כנראה, שקרח היה סבור, שה' לא אמר למשה במפורש למנות את אהרן לכהן גדול, אלא אמר לו למנות לתפקיד זה את האיש המתאים ביותר, ומשה מדעתו החליט למנות את אהרן, בעוד שהאמת היא (לדעתו של קרח) שקרח הוא האיש המתאים ביותר, ולא אהרן. (וכך גם חשב לעצמו כל אחד משאר בני עדת קרח, שהוא האדם המתאים ביותר למשרת הכהן הגדול, ולא אהרן או קרח או מישהו אחר). הם חושדים שמשה רבנו נוגע בדבר לעשות את אחיו כהן גדול, ושמה רבנו הוא בעל גאווה ח"ו. אומרים עליו: "מדוע תתנשאו על קהל ה'". התורה מעידה: "והאיש משה עָנו מאד מכל האדם אשר על פני האדמה" (במדבר יב, ג), והם אומרים על משה שהוא ח"ו מתנשא על קהל ה', ומשתרר אליהם מדעת עצמו - "כי תשתרר עלינו גם השִׁפְתָר" (שם טז, ג).

[אגב, חשבתי: כשקוראים את פרשת קרח בציבור, הרי מפסיקים בַּשֶּׁבֶת לְ"שִׁנִּי" בַּפְּסוּק הַזֶּה, "כי תשתרר עלינו גם השִׁפְתָר"; ובשני ובחמישי ובשבת במנחה, שָׁם הוא סוף הקריאה. וקשה, הרי מקפידים להפסיק תמיד בדבר טוב (ע"י שו"ע או"ח סי' קל"ח ס"א ברמ"א), ואם כן למה מפסיקים בַּפְּסוּק הַזֶּה, שכולו דברי חוצפה של דתן ואבירם אל משה רבינו? אולי התשובה היא, שמה שבשבילם הוא ריעותא, בשבילנו הוא דבר טוב. "כי תשתרר עלינו גם השתרר", זהו הדבר הטוב ביותר שיכול להיות לנו! הלא ישיהיו לנו שרים ומנהיגים כמו משה ואהרן!]

כנגד טענה זו - שמשה החליט מדעת עצמו למנות דוקא את אהרן לכהן גדול - עונה משה ואומר: "ה' שלחני לעשות את כל המעשים האלה" (טז, כח). לא

בפיך" (שמות יג, ט). וכשיהודי יושב בסוכה, צריך לכוון: "הריני יושב בסוכה, כדי לדעת שכאשר יצאנו ממצרים הושיב אותנו ה' בסוכות, שנאמר: "בַּסֻּכּוֹת תֵּשְׁבוּ שִׁבְעַת יָמִים... לְמַעַן יֵדְעוּ דֹרֹתֵיכֶם כִּי בַּסֻּכּוֹת הוֹשַׁבְתִּי אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל" וכו' (ויקרא כג, מב-מג). חושבים שלא צריך לכוון, העיקר שאני לובש ציצית ומניח תפילין. לא תמיד מכוונים כמו שצריך.

בשבת - נניח ששומרים שבת כפי שהשו"ע מחייב; נזהרים מכל ל"ט המלאכות, ומכל איסורי דרבנן. אבל עיקר ענין השבת, הוא להאמין, "כי ששת ימים עשה ה' את השמים ואת הארץ". יש יהודים שמקימים הלכות שבת פחות או יותר, אבל בזה קשה להם להאמין, "כי ששת ימים עשה ה' את השמים ואת הארץ". הם שומעים את כל ההבלים שמדברים ברחוב, ולא מקבלים את העובדה "כי ששת ימים עשה ה' את השמים ואת הארץ". מי שנוהג כך, מקיים את השבת רק באופן חיצוני, בלי העיקר, וחושב שהקב"ה יתרוצה בזה. הקב"ה במפורש אומר שהוא רוצה שתנוח, אבל הוא אומר גם למה הוא רוצה שתנוח - "ביני ובין בני ישראל אות הוא לעולם, כי ששת ימים עשה ה' את השמים ואת הארץ" ! (שמות לא, יז) אם את זה אינך עושה, ואינך שובת ממלאכה בשבת כדי לחזק את האמונה בבריאת שמים וארץ בששת ימים - אינך חייב סקילה (אם לא עשית שום מלאכה), אבל את עיקר השבת הפסדת. לוקחים את החיצוניות של הדברים, בלי לקחת את הפנימיות שלהם. חושבים שאם אפשר לקיים את המצוות כלאחר יד, מסתמא גם הקב"ה ניחא ליה בקיום מצוות כזה. ואין זה כך! הקב"ה הוא אמת, ה' אלקים אמת. חז"ל אמרו: "מפני מה החמירה תורה בגנב יותר מבגזולן?" (שגזולן משלם קרן בלבד, ואילו הגנב צריך לשלם כפל, ולפעמים גם תשלומי ארבעה וחמישה) - מפני שגנב "עשה עין של מטה (כינוי, במקום 'עין של מעלה') כאילו אינה רואה, ואוזן של מטה כאילו אינה שומעת" (ב"ק עט, ב). כלומר, הגזולן - כשיצרו הרע מתגבר עליו, חוטף את החפץ, וזהו. לא מפחד מאף אחד. אבל הגנב - כן מפחד. הוא בא בצנעה, ועושה את מעשיו בהסתר. אבל ממי הוא מפחד? רק מבעל הבית, או מהמטרה. מהקב"ה הוא אינו מפחד. נמצא, שהוא מחשיב את הקב"ה עוד פחות מבשר ודם! לכן החמירה בו התורה יותר. הוא אינו מודד כאן את הקב"ה, אפילו לא בכלים של בשר ודם, אלא עוד פחות מכך...

הגמרא מספרת על רבן יוחנן בן זכאי, שבשעת פטירתו אמרו לו תלמידיו: "רבינו, ברכנו! אמר להם: יהי רצון שתהא מורא שמים עליכם כמורא בשר ודם. אמרו לו תלמידיו: עד כאן [ולא יותר מזה]? אמר להם: ולואי [שיהא כמורא בשר ודם! שאם כן - תחדלו מעברות הרבה (רש"י)] תדעו [שכן הוא, שהיה] כשאדם עובר עבירה, אומר: שלא יראני אדם [שאם רואים אותו בני אדם, אינו חוטא. אבל ממה שהקב"ה רואהו תמיד - לא אכפת לך!] (ברכות כה, ב) מי היו תלמידיו של רבן יוחנן בן זכאי? מדובר

לשם שמים. (כך שמעתי לבאר מחותני, הג"ר חיים זאב פינקל זצ"ל). אבל אנו מדברים לפי קוצר הבנתנו, כפי שהענינים נראים לקטנים כמותנו, לא כפי האמת. ולפי הבנתנו הקצרה, לקרח יש כאן נגיעה, והיצר מסמא את עיניו. אמנם התורה אומרת על משה רבינו: "פָּה אַל פֶּה אִדְבַּר בּוֹ, וּמֵרָאָה וְלֹא בְּחִידָת, וְתִמְנַת ה' יִבִּיט" (במדבר יב, ז-ח), הוא זכה שישראל יצאו ממצרים על ידו, הוא זכה שהתורה תנתן על ידו, וא"כ ודאי שהוא נביא אמת, אבל אעפ"כ יכול להיות שמשנה נוגע, שמשנה בעל גאווה ר"ל. שאני נוגע ושאני בעל גאווה - זה לא יכול להיות. ממילא מוכרחים להניח שמשנה הוא זה שטועה. עם כל מה שמאמינים בנבואה שלו, חושבים שהוא יכול להיות גם גאוותן, יחד עם כל הדברים הנעלים שעשה. לא מבינים את מדרגת הדבקות של משה רבינו בקב"ה, שלא יתכן להיות בעל גאווה, ולהיות כל כך קרוב לקב"ה, עד אשר "תִּמְנַת ה' יִבִּיט". זוהי טעות בהבנה. מודדים את משה רבנו בקנה המידה של עצמם.

לא למדוד את הקב"ה בכלים שלנו

גם אצלנו קורה לפעמים, שאדם מודד את הקב"ה כביכול, בכלים של עצמו. למשל: אדם מתפלל, והוא חושב שהקב"ה יקבל את התפילה שלו, אם הוא רק ממלמל בשפתיו, בלי לב ובלי כוונה. הכוונה היחידה שיש לו, היא שישפיק להגיע בזמן לארוחת הבוקר... לא זאת הכוונה הנדרשת בתפילה. צריך להרגיש שאני עומד לפני מלך מלכי המלכים, מתפלל על עצמי, מתפלל על כלל ישראל, משבח את ה' על כל חסדיו שעשה איתי, ושעושה איתי, ושיעשה איתי - במקום זה, אני ממלמל בשפתי, וחושב שאם אני רואה בזה תפילה, גם הקב"ה יראה בזה תפילה. ככה זה, כשמודדים את רצון ה' בשטחיות.

כמדומני שרבינו הג"ר יעקב כץ שליט"א רגיל לפרש מה שאנו אומרים ביום הכפורים, "על חטא שחטאנו לפניך בוידי פה", שהכוונה היא שאנו אומרים וידוי, והידי הוא רק מן השפה ולחוץ - בלי חרטה אמיתית, ובלי עזיבת החטא. העיקר שאמרת בשפתים, ואולי הכיתי גם קצת על הלב - זה העיקר, כביכול. לא מבינים שצריך גם להתחרט ולעזוב את החטא.

כמו כן, מקיימים מצוות בלי הכוונה הנדרשת. ידועים דברי הב"ח (בפירושו לטור או"ח סי' ח', וקביאו המשנ"ב שם בס"ק י"ט), ששלש מצוות שכתבה בהן התורה "למען" (ציצית, תפילין וסוכה), יש לכוון בקיומן לשם הטעם האמור בהן. היינו: כשיהודי לובש ציצית, חוץ מן הכוונה שברצונו לקיים מצוות עשה, שזוהי כוונה שצריך לכוון בכ"ל מצוה, צריך לכוון גם: אני לובש ציצית, כדי לזכור את כל מצוות ה', שנאמר: "לְמַעַן תִּזְכְּרוּ וַעֲשִׂיתֶם אֶת כָּל מִצְוֹתַי" (במדבר טו, לט-מ). וכשיהודי מניח תפילין, צריך לכוון: אני מניח תפילין, למען תהיה תורת ה' בפי, שנאמר: "וְהָיָה לְךָ לְאוֹת עַל יָדְךָ וּלְזִכְרוֹן בֵּין עֵינֶיךָ, לְמַעַן תִּזְכְּרוּ אֶת תּוֹרַת ה'

עשרה דקות", או משהו אחר, מפני שהתשובה אף פעם לא תהיה מדויקת. עד שהוא יאמר, עברו כבר עוד כמה שניות. לכן היה אומר, שהשעה "בערך" עשר ושתיים עשרה דקות. למרות שכל אחד מביא בחשבון שהתשובה איננה מדויקת עד הסוף, בכל זאת היה נזהר בזה, כדי להתחזק במידת האמת.

מו"ר הגרש"ז אויערבאך זצלה"ה, לעת זקנתו הפסיק לומר שיעורים בישיבת קול תורה. למה? הוא חשש, היות והוא כבר זקן, שמא אינו זוכר מספיק טוב את הסוגיא או את שיטות הראשנים השונות, ממילא נמנע מלומר שיעורים, שמא השיעור לא יהיה אמת. יש לפעמים רמי"ם, שכלל לא מחפשים לומר את האמת. מחפשים רק לומר מערכה יפה, גם אם איננה אמת. אבל הרב זצ"ל היה מחפש לומר את האמת. גם מו"ר הגרא"מ שך זצ"ל היה מחפש תמיד לומר רק את האמת. אמנם כשהייתי שומע שיעורים אצלו, לא תמיד הייתי משוכנע שהאמת כדבריו, אבל דבר אחד הייתי משוכנע, שהיא אמת. ראו עליו שדבר זה היה אצלו בלבד ובנפשו, לומר בסוגיא רק מה שמשוכנע היה שהוא האמת. כך צריך להיות, להשתדל ללמוד לאמיתה של תורה.

והדבר השני שיש לחזק בתוכנו, הוא מידת החסד, ההפקד ממידתם של בני עדת קרחה. אצל עדת קרחה, כל אחד חושב רק על עצמו - "מה טוב בשבילי", "אני הכי חשוב", "בשבילי נברא העולם". אמנם חז"ל אמרו, שאדם צריך לחשוב "בשבילי נברא העולם", אבל לא צריך לחשוב "בזכותי" נברא העולם. אם כל אחד יחשוב, שהוא הצדיק הגדול שבזכותו יצאנו ממצרים - זה לא טוב. אבל לחזק את מידת החסד, לא לחשוב מה טוב בשבילי, לחשוב מה טוב בשביל הזולת, מה אני יכול לעשות בשביל לעזור לו. לדעת שאדם בא לעולם הזה לא רק בשביל לקבל, אלא בעיקר בשביל לתת. הסוף הוא שהוא יקבל, מה שעושה בעולם הזה ישתלם לו בעולם הבא, ולפעמים אפילו אדם אוכל פירותיהם בעולם הזה, אבל ההתחלה צריכה להיות שירגיש שהוא בא לעולם הזה בשביל לתת.

הרי השלמות של האדם היא, עד כמה שהוא דומה לקב"ה. והקב"ה הרי לא מקבל שום דבר, כי לא חסר לו כלום. הוא רק נותן. אמנם אדם לא יכול רק לתת, שכן אדם מטבעו מוכרח לקבל, מהרגע שבא לעולם מוכרח לקבל אויר, ואח"כ חלב, ובגדים ודירה ועוד כל מיני דברים, אבל לפחות שישתדל להיות דומה לבורא בזה שהוא גם נותן, שידע שכמה שהוא יותר נותן הוא יותר מתקרב לבורא, וכמה שהוא יותר דורש ולוקח, הוא יותר מתרחק מן הבורא - אלא אם כן הוא מנצל את הלקיחה לצורך נתינה. אם אדם אוכל כדי שיהיה לו כח ללמוד וכדי שיהיה לו כח לעשות חסד, הרי שהלקיחה שלו גם היא נתינה. אבל אם אדם אוכל רק להנאת עצמו - אז הוא באמת לוקח, לא נותן. צריך להשתדל להיות מהנותנים. אם כל אחד מן המאטים וחמישים איש מקטירי הקטורת היה רוצה לתת כמה

באנשים כר' אליעזר ור' יהושע! (עי' אבות פ"ב מ"ה) ומה הוא מברך אותם? "יהי רצון שתהא מורא שמים עליכם כמורא בשר ודם". הרי, שאפילו אצל גדולי עולם כר' אליעזר ור' יהושע, עדין חושש רבן יוחנן בן זכאי, שמא ישנה אצלם הנקודה הזאת. קשה להבין, איך מדברים כך על תנאים, גדולי עולם שמפיהם אנו חיים, אבל כנראה שעד כדי כך יצר לב האדם רע מנעוריו, שאפילו גדולי עולם כאלה עלולים לטעות בדבר הזה, להחשיב את הקב"ה פחות מבשר ודם, ולכן צריך רבן יוחנן בן זכאי לברך את תלמידיו, שיהא מורא שמים עליהם כמורא בשר ודם. (כך שמעתי לבאר מחו"תני, הג"ר חיים זאב פינקל זצ"ל).

להתחזק במידת האמת

הרמ"א מתחיל את הגהותיו לשו"ע עם זה, ש"שיתיה ה' לנגדי תמיד, הוא כלל גדול בתורה ובמעלות הצדיקים". צריך לחזק בתוכנו את הידיעה וההרגשה הזאת, שהקב"ה צופה ומביט בנו בכל רגע, ולא רק על החיצוניות שלנו, אלא גם על הפנימיות שלנו, איך היא נראית. לחזק בתוכנו את מידת האמת, שדברים יהיו אמיתיים אצלנו, לא מן השפה ולחוץ. אם אומרים בתפילה: "ושמרו בני ישראל את השבת... ביני ובין בני ישראל אות הוא לעולם" - להאמין במה שאני אומר. כשאדם שאינו מאמין עולה לתורה, ומברך "אשר בחר בנו מכל העמים ונתן לנו את תורתו", מסופקני מאד אם אפשר לומר אחריו "אמן", כי הוא לא מאמין במה שהוא אומר. אם היה מאמין שה' בחר בנו מכל העמים ונתן לנו את תורתו, היה צריך לנסות ללמוד את התורה ולקיים אותה. אלא מה, הוא בא רק לבר מצוה של הבן שלו, אז הוא מברך את הברכה. לא יודע אם מותר לענות אמן על ברכה כזו. זהו שקר, ולא ברכה, שהרי הוא לא מאמין במה שמוציא מפיו. מספרים על גדול אחד, שראה "משכיל" אחד מברך בהתלהבות רבה, "אשר בחר בנו מכל העמים ונתן לנו את תורתו". אמר עליו: "בצדק הוא שמח! שהרי אם ה' היה נותן את התורה לגויים ח"ו, היא היתה מחייבת אותו... אבל הרי לא זאת צריכה להיות כוונת הברכה. הכוונה צריכה להיות, שאני שמח בחיי עולם שנטע בתוכנו. אם אדם לא מאמין בחיי עולם, אינני יודע אם אפשר לענות אמן על הברכה שלו. וכך גם באדם שאינו מאמין, שעושה קידוש - הרי הוא לא מאמין שה' "קדשנו במצוותיו, ורצה בנו, ושבת קדשו באהבה וברצון הנחילנו". א"כ אינני יודע אם מותר לענות אמן על זה.

אבל לפחות אנחנו, שהתפילה שלנו תהיה תפילה אמיתית, שהקידוש שלנו יהיה קידוש אמיתי. בברכה על התורה, להרגיש שהתורה היא אכן חיי עולם שה' נטע בתוכנו. לחזק את מידת האמת, שנאמין באמת בכל הדברים שאנו מוציאים מפיו. שמעתי על מו"ר הגה"צ ר' יחזקאל לוינשטיין זצ"ל, שכשהיו שואלים אותו "מה השעה", לא היה אומר "השעה עשר ושתיים

שיותר, אם כל אחד היה אומר לחבריו: "כבודו מתאים יותר להיות כהן גדול", לא היו מגיעים לאן שהגיעו. אבל היות וכל אחד חשב רק על עצמו, "אני מתאים להיות כהן גדול יותר מכל אחד אחר", לכן קרה מה שקרה. כשמידת האמת מתחזקת ומידת החסד מתחזקת - אין מקום לטעויות של עדת קרח.